

HANDLEIDING DENKvragen

Denkvrage zijn dertig kaartjes met filosofische vragen over herdenken, oorlog en monumenten en rituelen. Deze opdracht is bedoeld om de kinderen aan het denken te zetten voordat gestart wordt met de organisatie van de herdenking. Het nadenken over deze vragen kan helpen om de herdenking zelf de juiste inhoud te geven, maar ook om respect te tonen naar de nabestaanden. De vragen zijn onderverdeeld in thema's. Je kunt er ook voor kiezen een specifiek thema in te brengen. Bijvoorbeeld als een bepaald thema leeft of als er meer verdieping nodig is.

FILOSOFISCHE VRAGEN

Denkvrage zijn filosofische vragen. Daarbij kijk je anders tegen de klassieke indeling van open en gesloten vragen aan. De kinderen moeten bij een dialoog of een filosofisch gesprek altijd uitleggen *waarom* ze iets vinden. Alleen dan kan een (filosofische) dialoog ontstaan. Bij een gesloten vraag kun je doorpraten door te zeggen: Ja, want... Nee, want... Hierbij zijn veel verschillende redeneringen mogelijk, waardoor de vraag weer open wordt. Geef dit de kinderen mee; alleen ja of nee is niet genoeg.

De vragen zijn nadrukkelijk niet sturend, omdat zulke vragen een open dialoog hinderen. Het gaat immers om vrijheid van denken! Sommige vragen zijn in traditionele zin open. Ook dat is een bewuste keuze. Als je bijvoorbeeld zou vragen: 'Heeft oorlog ook nut?', dan is het zeker dat vrijwel iedereen zou zeggen 'nee', omdat je als eerste denkt aan de doden die er vallen. Je wordt dan niet gestimuleerd verder te denken. Als je vraagt: 'Wanneer heeft oorlog nut?', ga je eerder nadenken over of er ook situaties zijn waarin het wel nuttig is. Er is dus steeds gekozen voor een formulering die het meest tot denken aanzet.

DOORVRAAGVRAGEN

Om het gesprek diepgang te geven, kunnen de Doorvraagvragen gebruikt worden. Ook deze kaartjes kun je printen.

ROL VAN DE LEERKRACHT

Als leerkracht ben je gewend om antwoorden te geven op vragen. Bij een filosofisch gesprek ben je eerder gespreksleider. Je houdt je mening over het onderwerp voor jezelf en richt je vooral op het doorvragen en leiden van het gesprek. Je kunt gerust stiltes laten vallen. Je kunt altijd nog meer vragen stellen om de kinderen op weg te helpen.

Houvast

- Leid het gesprek alleen als het gaat om orde, respect voor elkaar en beurten.
- Dwing kinderen niet om uitspraken te doen.
- Stel alleen vragen, geef geen mening.
- Durf zelf ook onwetend en nieuwsgierig te zijn.

FILOSOFEREN OVER OORLOG

Een gesprek voeren met kinderen over oorlog en de gevolgen ervan kan grote indruk maken op hen. Houd daar rekening mee door goed te luisteren naar de kinderen. Hang geen oordeel aan de antwoorden die kinderen bedenken, of de nieuwe vragen die opkomen. Kinderen kunnen ook komen met (opvallende) uitspraken die zij van volwassenen hebben gehoord, zonder dat zij er zelf een diepere gedachte aan gewijd hebben. De kunst is om door middel van vragen stellen de kinderen kritisch naar hun eigen uitspraken te laten kijken. Kinderen moeten nog veel leren, maar volwassenen ook.

MOGELIJKE WERKVORMEN

Klassikaal debat

De leerkracht is de gespreksleider.

- Kies zelf een Denkvraag.
- Laat een kind een Denkvraag kiezen.
- Hussel de kaartjes en kies 'blind' een kaartje.

Spreek af dat de kinderen die willen reageren geen vinger opsteken maar gaan staan als ze wat willen zeggen. Je geeft beurten. Besteed maximaal tien minuten aan een discussie. Kies eventueel een nieuwe Denkvraag.

Deze werkvorm heeft als voordeel dat de kinderen elkaars meningen horen. Het gesprek kan mooie wendingen nemen door de grote inbreng. Het nadeel is dat misschien een aantal kinderen niet zal deelnemen, omdat het minder veilig voelt iets te zeggen in de grote groep.

Klassikaal met een binnen- en buitenkring

De leerkracht is de gespreksleider.

- Kies zelf een Denkvraag.
- Laat een kind een Denkvraag kiezen.
- Hussel de kaartjes en kies 'blind' een kaartje.
- Verdeel de groep in tweeën. De ene helft (de binnenkring) voert het filosofische gesprek, de andere (de buitenkring) legt het gesprek vast.

Het vastleggen van het gesprek kan door middel van tekenen of (mee)schrijven. Tijdens het vastleggen mogen de kinderen in de buitenkring ook hun eigen visie verwerken.

De binnenkring is letterlijk een kring in het midden, maar de kinderen in de buitenkring mogen zo gaan zitten dat zij alles goed kunnen horen en tegelijkertijd ruimte hebben om te schrijven en te tekenen. Dit kan dus ook achter een tafeltje. Laat het gesprek niet langer duren dan een kwartier. Laat de buitenkring dan vertellen (of zien) wat zij hebben gemaakt. Hun visie kan weer een nieuwe insteek geven. Draai nu de rollen om en kies een nieuw kaartje.

Kleine groepjes

Verdeel de groep in kleine groepen van maximaal vijf kinderen. Laat de kinderen met elkaar afspreken wie de gespreksleider is. Voor de gespreksleider gelden dezelfde regels als wanneer de leerkracht gespreksleider is: leid het gesprek alleen als het gaat om orde, respect voor elkaar en beurten. Ook mag de gespreksleider de doorvraagvragen gebruiken als het gesprek stopt. De gespreksleider doet niet mee met het gesprek. Zet een timer om het einde van het gesprek te bepalen. Een gesprek over één denkvraag kan tussen de vijf en tien minuten duren.

Herhaal dit in een aantal rondes. Bij elke nieuwe vraag is iemand anders gespreksleider.

Een vast tweetal

Maak tweetallen en geef ieder tweetal een beperkt aantal kaartjes. Geef ze ook de doorvraagvragen voor als ze vastlopen. Spreek een tijd af. Geef aan dat het tweetal niet per se alle kaartjes hoeft te bespreken. Liever één onderwerp uitgebreid bespreken dan alle kaartjes kort en vluchtig.

Als de tijd verstreken is, laat de kinderen dan terugkoppelen welke vragen er besproken zijn en wat opvallend was in hun gesprek.

Wisselende tweetallen

Geef alle kinderen één kaartje. Laat ze rondlopen in een ruimte. Ieder kind zoekt op jouw signaal een ander kind op. Zij bespreken de Denkvragen op hun kaartjes. Jij houdt de tijd bij en geeft bij drie minuten een signaal dat de andere Denkvraag besproken wordt. Daarna lopen de kinderen weer door de ruimte en zoeken iemand anders op.

OVERZICHT VAN DE 30 DENKVRAGEN | PRIMAIR ONDERWIJS

Herdenken

1. Kunnen we vervelende gebeurtenissen niet beter vergeten?
2. Heeft de geschiedenis invloed op wie je bent?
3. Is het erg als we de Tweede Wereldoorlog vergeten?
4. Als iedereen die de Tweede wereldoorlog heeft meegemaakt dood is, moeten we dan nog steeds die oorlog herdenken?
5. Zou Nederland veranderen als we stoppen met herdenken?
6. Waar denk jij aan tijdens de twee minuten stilte?
7. Zou herdenken verplicht moeten zijn?
8. Mag je zelf bepalen hoe je herdenkt?
9. Kun je herdenken als je zelf nooit een oorlog hebt meegemaakt?
10. Waaraan moet iemand voldoen om hem te herdenken?
11. Mag je Duitse soldaten die in de Tweede Wereldoorlog zijn gestorven herdenken?

Oorlog

12. Zal er ooit nergens oorlog zijn?
13. Wanneer is het in een land vrede?
14. Is het nu vrede in Nederland?
15. Heeft oorlog ook nut?
16. Van wie is Nederland?
17. Wat kun je zelf doen om te zorgen dat er vrede op de wereld komt?
18. Zijn soldaten moordenaars?
19. Hoe ziet de wereld eruit als er nergens oorlog zou zijn?
20. Wat is een goede reden om oorlog te voeren?
21. Hoor je altijd bij een groep?
22. Mag je een groep mensen stom vinden?

Monumenten en rituelen

23. Als niemand het verhaal achter een oorlogsmonument kent, kan het dan afgebroken worden?
24. Kan een monument ook een boom of plant zijn?
25. Ben je een held als er een oorlogsmonument voor je is neergezet?
26. Kunnen we herdenken zonder bloemen of kransen?
27. Is stilte om te herdenken nodig?
28. Mag iedereen meedoen aan een herdenking?
29. Voor wie is een oorlogsmonument?
30. Mag je picknicken of gewoon even chillen bij een oorlogsmonument?

DENKvragen

Kopieer en knip uit.

Kunnen we
vervelende gebeurtenissen
niet beter vergeten?

HERDENKEN

Heeft de geschiedenis
invloed op wie je bent?

HERDENKEN

Is het erg als we de Tweede
Wereldoorlog vergeten?

HERDENKEN

Als iedereen die de Tweede
wereldoorlog heeft
meegemaakt dood is, moeten
we dan nog steeds die oorlog

HERDENKEN

Zou Nederland
veranderen als we stoppen
met herdenken?

HERDENKEN

Waar denk jij aan
tijdens de twee minuten
stilte op 4 mei?

HERDENKEN

Zou herdenken
verplicht moeten zijn?

HERDENKEN

Mag je zelf bepalen
hoe je herdenkt?

HERDENKEN

Kun je herdenken als
je zelf nooit een oorlog
hebt meegemaakt?

HERDENKEN

Waarom
moet iemand voldoen
om hem te herdenken?

HERDENKEN

Mag je Duitse soldaten die
in de Tweede Wereldoorlog
zijn gestorven herdenken?

HERDENKEN

Zal er ooit
nergens oorlog zijn?

OORLOG

Mag je een groep mensen stom vinden?

OORLOG

Wanneer is het in een land vrede?

OORLOG

Is het nu vrede in Nederland?

OORLOG

Heeft oorlog ook nut?

OORLOG

Van wie is Nederland?

OORLOG

Wat kun je zelf doen om te zorgen dat er vrede op de wereld komt?

OORLOG

Mogen soldaten mensen doden?

OORLOG

Hoe ziet de wereld eruit als er nergens oorlog zou zijn?

OORLOG

Wat is een goede reden om oorlog te voeren?

OORLOG

Hoor je altijd bij een groep mensen?

OORLOG

Mag je picknicken of gewoon even chillen bij een oorlogsmonument?

MONUMENTEN & RITUELEN

Voor wie is een oorlogsmonument?

MONUMENTEN & RITUELEN

Als niemand het verhaal achter een oorlogsmonument kent, kan het dan afgebroken worden?

MONUMENTEN & RITUELEN

Kan een monument ook een boom of plant zijn?

MONUMENTEN & RITUELEN

Ben je een held als er een oorlogsmonument voor je is neergezet?

MONUMENTEN & RITUELEN

Kunnen we herdenken zonder bloemen of kransen?

MONUMENTEN & RITUELEN

Is stilte nodig om te herdenken?

MONUMENTEN & RITUELEN

Mag iedereen altijd meedoen aan een herdenking?

MONUMENTEN & RITUELEN

EXTRA

DOORVRAAG- vragen

Kopieer en knip uit.

Kun je een voorbeeld geven?

Wat zijn de overeenkomsten tussen al deze voorbeelden?

Waarom denk je dat?

Vindt iedereen dat?

Wat zou dat voor gevolgen hebben?

Kan het tegendeel waar zijn?

Wie bepaalt dat?

Geldt dat in andere landen ook?

COLOFON

PROJECTLEIDING
Nationaal Comité 4 en 5 mei

CONCEPT, TEKST EN REDACTIE
Patsboem! educatief

GRAFISCH ONTWERP
Ontwerphaven

BEELD
Ontwerphaven,
Shutterstock.com, ANP

©UITGAVE
Nationaal Comité 4 en 5 mei
Amsterdam 2023

